

O STOČARSTVU U OHRIDSKO-STRUŠKOJ OBLASTI**J. F. Trifunoski**

Dinarsko-pindska sistema, koja čine ogromnu izduženu celinu, ispunjava zapadni deo Balkanskog poluostrva. Deo te celine je i Ohridsko-struška oblast u krajnjem jugozapadnom delu SR Makedonije. Međutim, za razliku od ostalog područja te Republike, koje sa oko 85% leži u slivu Jegejskog mora, ova oblast je u slivu Crnog Drima, odnosno u slivu Jadranskog mora. Navedene činjenice u vezi geografskog položaja imaju važnost za bolje poznavanje Ohridsko-struške oblasti.

Pomenuta oblast je veći kotlinski basen oivičen planinskim vencima. Na zapadu je planina Jablanica. Na severozapadnoj strani je planina Karaorman. Na istoku i jugoistoku su planine Ilinsko-plakenska i Galičica. Na jugozapadu oblast se sužava: tamo leži Ohridsko jezero, koje je državnim granicom podeljeno između Jugoslavije i Albanije.

U Ohridsko-struškoj oblasti postoje dva upravno-administrativna, odnosno opštinska središta: Ohrid na istoku i Struga na zapadu. Granica opštine Struga sa zapadne strane podudara se sa našom državnim granicom prema Albaniji. Osim gradova, oblast ima i 91 selo.

Kako je izneto oblast je ograničena planinama i na prvi pogled izgleda da je prirodno jako odvojena od okolnih krajeva. Međutim, to nije sasvim tako. Dolina Crnog Drima predstavlja veliku udolinu meridijanskog pravca. Ta udolina prirodno povezuje sledeće basene: okolinu Ohrida, okolinu Debra, oblast Ljumu i Metohiju. A dolina Velikog Drima za ove oblasti tesno povezuje Skadarsko-zetski basen kraj Jadranskog mora.

Preko Ohridsko-struške oblasti vode i drugi putevi koji koriste planinske prevoje — prevoj Čafasan (931 m) za put u Albaniju, prevoj Preseka (1.079 m) za put u Kičevo, prevoj Bukovo (1.180 m) za put u Bitolj i drugi. Dok nisu u blizini Ohridsko-struške oblasti postojale današnje državne granice prema Albaniji i Grčkoj ona je imala veliki tranzitni karakter.

Jedan od najzanimljivijih oblika u reljefu su pomenute okolne planine — Galičica (2.255 m), Jablanica (2.259 m), Karaorman (1.765 m) i Ilinsko-plakenska planina (1.999 m). Postoje i pobrđa isprosecana dolinama. Pobrđa su na dodiru planina i kotlinske ravni, i sastavljena su od sedimenata iz vremena većeg prostiranja Ohridskog jezera. Najniži deo Ohridsko-struške oblasti čini ravničarsko zemljište (aluvijalne ravni) ili tzv. polja: Struško polje (706 m), Ohridsko polje (715 m) i polje Debarca (800 m).

Ohridsko-struška oblast, osim jezera, ima i dobro razvijenu hidrografsku mrežu. Sve vode odvodi Crni Drim, koji ističe iz jezera, stoga je režim vode ove reke stalan i voda je veoma bistra. Sateska, desna pritoka Crnog Drima, je druga reka po veličini u ovoj oblasti. Treći važniji vodotok je Koseljska reka, pritoka Ohridskog jezera. U podgorinama krečnjačkih planina mestimično izbijaju snažna vrela.

Biljni svet Ohridsko-struške oblasti je kao i u ostalim predelima umerno-kontinentalne klime. Na njivama koje su u polju, zatim u podnožju

Dr. Jovan F. Trifunoski, profesor u penziji — Beograd.

planina i u dolinama raširena je kulturna vegetacija. Travnu vegetaciju čine livade na dolinskim ravnima reka, dok su pašnjaci i šume na planinama.

Priroda je dala Ohridsko-struškoj oblasti sve uslove za napredno stočarenje, i u njoj je ono nekada bilo glavno zanimanje stanovništva. Mada su uklonjeni činioci koji su doveli do opadanja stočarstva pred kraj turske vladavine¹⁾, ono se, ipak, nije mnogo obnovilo u međuratnom periodu, a nije imalo uslova da se obnovi ni u periodu iza drugog svetskog rata. Ne može se obnoviti s jedne strane stoga što je stanovništvo znatno izmelilo svoje stare navike, jer su se pojavila nova privređivanja. To je odlazak na rad izvan oblasti, kao i razvitak gradskih naselja sa industrijskom privredom, trgovinom i dr.

Cela Ohridsko-struška oblast
(Opštine Ohrid i Struga)

Godina	Ovce	Konji	Svinje	Goveda
1971.	70.279	4.058	6.743	17.099
1981.	58.696	3.037	6.118	17.325
	manje 11.583	manje 1.021	manje 625	više 226

Navedene prirodne pogodnosti Ohridsko-struške oblasti, koje su uglavnom stalne, omogućavale su, pored drugih privrednih grana, i razvitak stočarstva. Međutim, tokom duge prošlosti stočarstvo je povremeno jačalo ili slabilo zavisno od promenljivih društveno-istorijskih prilika. Ovde smo u mogućnosti na osnovu statističkih podataka da prikažemo stanje stočarstva tek u novije doba — period od 1971. do 1981. g. Najpre će biti reč o broju stoke u celoj Ohridsko-struškoj oblasti, a zatim o broju stoke u njenim opštinama — Ohridu i Strugi²⁾.

Za kratak period od 1971. do 1981. g. tabela pokazuje jako opadanje broja ovaca i konja. Zatim se javilo manje opadanje broja svinja, dok je broj goveda uglavnom ostao isti. Tako je broj ovaca za deset godina manji za 11.583 grla, broj konja je manji za 1.021 grlo, broj svinja je manji za 625 grla, dok je broj goveda isti — tačnije on je neznatno veći za 226 grla.

I od 1981. g. broj stoke u Ohridsko-struškoj oblasti kao celini bio je u daljem opadanju, ali koliko ne znamo. Ne male površine prirodnih pašnjaka, naročito na planinama Galičici i Ilinsko-plakenskoj planini svakog leta ostaju neiskorišćene. Zato se gube znatne količine besplatne stočne hrane i veće količine mesa, mleka, sira, koža i đubriva.

Međutim, kretanje broja stoke 1971. i 1981. g., što je posebno zanimljivo, u istoj prirodno-geografskoj oblasti nije isto po opštinama, jer u svakoj opštini nije isto etičko-društveno stanje. Zato u opštini Ohrid sve vrste stoke pokazuju veliko opadanje, dok je u opštini Struga suprotno: tamo je

¹⁾ Tada je bezbednost ovog kraja bila slaba i stoku su pljačkali tzv. »armije« iz Albanije.

²⁾ Republički zavod za statistiku: Prvi rezultati od popisot vo 1981. g., Skopje 1981., str. 19.

znatno povećan broj goveda, malo je povećan i broj ovaca. Jedino su brojevi svinja i konja neznatno opali.

I. Opština Ohrid

Godina	Ovce	Goveda	Svinje	Konji
1971.	45.506	7.620	4.815	1.970
1981.	33.790	6.723	4.367	1.196
	manje 11.716	manje 897	manje 448	manje 774

II. Opština Struga

Godina	Ovce	Goveda	Svinje	Konji
1971.	24.773	9.479	1.982	2.088
1981.	24.906	10.602	1.751	1.841
	više 133	više 1.123	manje 177	manje 247

Kao što tabele pokazuju stočarstvo je u opadanju u opštini Ohrid, a nije u opadanju u opštini Struga. U opštini Struga stočarstvo je u razvitku (govedarstvo). Do toga je došlo na ovaj način.

Sela u opštini Ohrid isključivo imaju makedonsko stanovništvo. A proces raslojavanja tog stanovništva od oko 1960. g. je veliki. Svuda je došlo do raspadanja porodičnih zadruga, jer se mladi svet masovno preseljava u Ohrid, koji je zbog toga naglo rastao: 1948. g. ovaj grad je imao 11.169, a 1981. g. 39.195 stanovnika. Mlađe makedonske stanovnike uglavnom više ništa ne veže za zemlju i stoku. Iz okoline Ohrida ima Makedonaca i sasvim iseljenih iz ove oblasti (na primer u Australiju i SAD). Depopulacija sela odrazila se i na opadanje stočarstva; ima seoskih makedonskih domaćinstava sasvim bez stoke.

Međutim, sela u okolini Struge dobrim delom su naseljena muslimanskim stanovništvom — Albancima, a u manjoj meri Torbešima³⁾. Kod ovih stanovnika porodična zadruga, kao nosilac stare kulture, još je očuvana. Ona je važna osnovica za održavanje stočarstva (ovčarstvo, konjarstvo), čak i za njegovo unapređenje (govedarstvo). Ti stanovnici na stoku i danas obraćaju dovoljnu pažnju. Mnogim domaćinstvima, koja imaju više odrasle dece, gajenje stoke je glavna privredna grana. Pojedinci kod Albanaca u okolini Struge imaju i po nekoliko stotina ovaca, na primer, sela Velešte, Oktisi, Šum, Zagračane, Donja Belica, Borovac, Radolište, Frangovo, Dabovjane,

³⁾ Torbeši su muslimani makedonskog jezika.

Labunište, Podgorce i dr). Retke su porodice bez stoke. Značaj Struge kao gradskog naselja je mali i ona ne privlači mnogo muslimanske doseljenike⁴⁾. Najzad muslimansko stanovništvo iz opštine Struga ne iseljava se u druge krajeve.

Najbrojnija vrsta stoke su ovce i najviše se gaje stoga što ima dovoljno hrane i što od njih seljak ima najviše koristi. Većinom se gaje u planinskim delovima oblasti, dok se u nižem delu pretežno gaji krupna stoka — goveda. Svinjarstvo je razvijeno u opštini Ohrid u kojoj živi makedonsko stanovništvo.

Stočarstvo brojnih sela u planinskim podgorinama uglavnom se bazira na prirodnim osnovama. U atarima tih sela su prostrani pašnjaci na masivima susednih planina. Stanovnici koji imaju više stoke, leti izgone stoku na planinske suvati i tamo se u privremenim stanovima boravi od početka maja do kraja septembra. Stoka koristi pašu na velikom prostoru. Međutim, gajenje stoke tokom zime ima štalski karakter. Prema svemu što je rečeno vidi se da je način stočarenja isti kao što je bio i ranije.

Visokoplaninski pašnjaci bogati travom nalaze se na Jablanici, Galičici i Ilinsko-plakenskoj planini. Međutim, u novije vreme oni nisu potpuno iskorišćeni. A poznata je jedna stara misao koja glasi: Meso se ne pravi samo od žita, nego i na pašnjacima. Nažalost mnogi pašnjaci danas su neiskorišćeni.

⁴⁾ Struga je 1981. g. imala samo 14.743 stanovnika.